

Sygn. akt V CSK 331/16

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa K. D.

przeciwko Skarbowi Państwa-Wojewodzie (...)

o ustalenie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 grudnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 4 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii
Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł
tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód K. D. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 grudnia 2015 r. oddalającego jego apelację od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 kwietnia 2015 r., którym oddalone zostało jego powództwo, skierowane przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...) o ustalenie, że wierzytelność pozwanego względem powoda wygasła z dniem wykreślenia z rejestru przedsiębiorstw państwowych zlikwidowanego przedsiębiorstwa państwowego Biuro [x] w G..

Sądy obu instancji ustaliły, że przeciwko powodowi wydany został nakaz zapłaty z 26.03.1999 r. zasądzający od niego na rzecz Biura [x] w G. kwotę 154.885,48 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5.10.1998 r. do dnia zapłaty oraz koszty postępowania. Dług ten był egzekwowany, następnie postanowieniem z dnia 30.06.2003 r. umorzono postępowanie egzekucyjne. Zarządzeniem Wojewody (...) z dnia 6.03.2003 r. przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Biuro [x] w G. uznano za zlikwidowane z dniem 28.02.2002 r. i dnia 22.04.2003 r. wykreślone zostało z Krajowego Rejestru Sądowego. Mienie pozostałe po jego likwidacji przekazano Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa, obejmowało także niezrealizowaną wierzytelność do powoda. W 2005 r. powód wystąpił do Ministra Skarbu Państwa Delegatury w K. o rozłożenie należności na raty, ostatecznie dług rozłożony został na raty po 1.000 zł miesięcznie. Wobec nieuiszczania spłat wierzytelność stała się natychmiast wymagalna i pozwany - po uzyskaniu klauzuli wykonalności na swoją rzecz - przystąpił do jej egzekwowania, ponawiając wniosek po umorzeniu postępowania przez komornika. Skarb Państwa - Wojewoda (...) działał na podstawie pełnomocnictwa, a jego status reprezentanta Skarbu Państwa był konsekwencją likwidacji Delegatur MSP ustawą z dnia 16.03.2012 r. o likwidacji delegatur terenowych ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa. Obydwa Sądy oceniły, że powód nie wykazał interesu prawnego w żądaniu ustalenia przez sąd nieistnienia prawa. Sądy podkreśliły, że powód wykazywał jedynie interes ekonomiczny, a nie prawny w wytoczeniu niniejszego powództwa, nigdy też nie kwestionował następstwa prawnego Skarbu Państwa, do którego dwukrotnie zwracał się o rozłożenie należności na raty.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 49 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych. We wnioskach domagał się uchylenia w całości wyroku Sądu Apelacyjnego, a także poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w K. oraz przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego. Ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i wydanie orzeczenia uwzględniającego powództwo.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda pozwany wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej w całości. W każdym zaś przypadku wniósł o zasądzenie od powoda kosztów postępowania na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako środek odwoławczy o szczególnym charakterze, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni oraz usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń nie satysfakcjonujących stron. Realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowionego w art. 398⁹ k.p.c., w ramach którego Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występują przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c. okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania. Skarżący uzasadnił potrzebę rozpatrzenia jego skargi przesłanką przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to znaczy potrzebą wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie, a konkretnie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP „wobec konieczności rozstrzygnięcia w budzącej rozliczne

wątpliwości kwestii, czy interes ekonomiczny wyklucza bądź też niweczy interes prawny strony w poszukiwaniu ochrony prawnej oraz czy pojęcie „interes prawny” powinno być interpretowane przy uwzględnieniu treści art. 45 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP”. Nadto art. 49 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych „wobec istnienia potrzeby wykładni w/w przepisu w zakresie oceny skutków dysponowania mieniem po zlikwidowanym przedsiębiorstwie państwowym po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 5 grudnia 2002 r. (Dz.U. nr 240, poz. 2055) wchodzącej w życie dnia 15 stycznia 2003 r., tj. czy przejęcie mienia na zasadach zwykłego trybu likwidacji przedsiębiorstwa państwowego następuje w ramach sukcesji generalnej, czy też jedyną podstawą prawną obrotu całości mienia po tej dacie mogą stanowić przepisy o prywatyzacji przedsiębiorstw.”

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych; rozbieżności te należy przytoczyć (zob.: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., sygn. akt III CSK 104/08, nie publ.; z dnia 28 marca 2007 r., sygn. akt II CSK 84/07, nie publ.; z dnia 15 października 2002 r., sygn. akt II CZ 102/02, nie publ.; z dnia 12 grudnia 2008 r., sygn. akt II PK 220/08, nie publ.; czy z dnia 11 stycznia 2008 r., sygn. akt I UK 283/07, nie publ.). Konieczne jest też przedstawienie argumentacji świadczącej o tym, że wątpliwości mają rzeczywisty i poważny charakter, nie należą do zwykłych wątpliwości, które wiążą się z procesem stosowania prawa. W przypadku, gdy w ramach stosowania tych przepisów powstały już w orzecznictwie sądów określone rozbieżności, skarżący powinien je przedstawić, jak też uzasadnić, że dokonanie wykładni jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, LEX nr 2054493).

Co do pierwszego z przedstawionych przez skarżącego problemów interpretacyjnych, wskazać należy, iż żaden z Sądów rozpoznających niniejszą

sprawę nie wyłożył art. 189 k.p.c. w sposób wskazywany przez skarżącego. Sądy obu instancji stwierdziły jedynie, że interes ekonomiczny powoda nie może być utożsamiany z interesem prawnym, gdyż nie jest tym samym. W dotychczasowym orzecznictwie i teorii na ogół zgodnie i przekonująco przyjmowano, że w znaczeniu użytym w art. 189 k.p.c. interes prawny należy rozumieć jako istniejącą po stronie podmiotu dochodzącego ochrony potrzebę wprowadzenia jasności i pewności prawnej w sferze jego sytuacji prawnej już naruszonej czy nawet tylko zagrożonej przez stronę pozwaną. Potrzeba uzyskania wyroku określonej treści zachodzi w szczególności wówczas, gdy zachowanie się pozwanego stwarza stan niepewności czy zagrożenia prawnego lub prawa. Rozstrzygające nie są subiektywne odczucia powoda, lecz kryteria obiektywne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 769/00, Legalis nr 53972). Natomiast odnosząc się do potrzeby dokonania wykładni art. 49 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych, w kontekście oceny skutków dysponowania mieniem po zlikwidowanym przedsiębiorstwie państwowym po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 5 grudnia 2002 r. (Dz.U. nr 240, poz. 2055) wchodzącej w życie dnia 15 stycznia 2003 r., tj. czy przejęcie mienia na zasadach zwykłego trybu likwidacji przedsiębiorstwa państwowego następuje w ramach sukcesji generalnej, czy też jedyną podstawą prawną obrotu całości mienia po tej dacie mogą stanowić przepisy o prywatyzacji przedsiębiorstw, przyjąć należy, iż wskazywana kwestia była już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego. Z dniem likwidacji lub upadłości przedsiębiorstwa mienie tego przedsiębiorstwa pozostałe po likwidacji lub upadłości, w tym środki finansowe, przejmuje Minister Skarbu Państwa lub A. (obecnie A.), od 15 stycznia 2003 r. art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych stanowi, że z dniem wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru sądowego, mienie pozostałe po tym przedsiębiorstwie, w tym środki finansowe, przejmuje (z zastrzeżeniem ust. 5) minister właściwy d/s Skarbu Państwa. Ta zmiana ma swoje znaczenie dla odpowiedzi na pytanie, czy Skarb Państwa przejmuje zobowiązania po zlikwidowanym przedsiębiorstwie państwowym. Na tle art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w brzmieniu sprzed 15 stycznia 2003 r. orzecznictwo Sądu Najwyższego ukształtowane przede

wszystkim uchwałą składu 7 sędziów z dnia 15 grudnia 1992 r. I PZP 56/92 (OSNCP 1993, nr 4, poz. 50) udzieliło w tym względzie odpowiedzi pozytywnej. Wskazywano, iż zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, z dniem likwidacji lub upadłości przedsiębiorstwa mienie tego przedsiębiorstwa pozostałe po likwidacji lub upadłości, w tym środki finansowe przejmuje, z zastrzeżeniem ust. 5, Minister Skarbu Państwa albo A. Skarbu Państwa (obecnie A.). Odnosząc to do treści art. 40 § 2 k.c. podniesiono, że zgodnie z tym przepisem w razie nieodpłatnego przejęcia, na podstawie obowiązujących ustaw, określonego składnika mienia od państwowej osoby prawnej na rzecz Skarbu Państwa, ten ostatni odpowiada solidarnie z osobą prawną za zobowiązania powstałe w okresie gdy składnik stanowił własność danej osoby prawnej, do wysokości wartości tego składnika, ustalonej wg stanu z chwili przejęcia, a według cen w chwili wypłaty. Przepis ten odnosił się do przejęcia mienia, czyli własności i innych praw majątkowych (art. 44 k.c.). Jeśli z tego przepisu wyprowadzono także przejęcie zobowiązań to dlatego, że - jak to podkreślano w uzasadnieniu powołanej uchwały - przejęcie mienia przedsiębiorstwa poprzedza wykreślenie go z rejestru. Jest więc okres, w którym istnieją dwa podmioty, a więc możliwa jest, określona w art. 40 § 2 k.c. solidarna odpowiedzialność, która po utracie bytu prawnego przez jeden z tych podmiotów, przekształca się w wyłączną odpowiedzialność drugiego z nich. Taka konstrukcja prawna była więc uzasadnieniem do tezy o przejęciu zobowiązań zlikwidowanego przedsiębiorstwa państwowego przez Skarb Państwa. Od 15 stycznia 2003 r. w wyniku nowelizacji art. 49 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych przepis ten stanowi, że z dniem wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru sądowego, mienie pozostałe po tym przedsiębiorstwie, w tym środki finansowe, przejmuje (z zastrzeżeniem ust. 5) minister właściwy ds. Skarbu Państwa. Jest to istotna zmiana, która wywołuje określone następstwa prawne. Skoro bowiem przejęcie mienia w rozumieniu art. 44 k.c. (a więc aktywów) następuje z dniem wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru sądowego, to nie ma okresu, w którym istniałaby solidarna odpowiedzialność dwóch podmiotów tj. - przedsiębiorstwa państwowego w likwidacji i Skarbu Państwa. Upada więc koncepcja, że jeśli w ramach tej solidarnej odpowiedzialności kończy byt prawny jeden z podmiotów, to drugi odpowiada wyłącznie.

Takie zaś założenie leży u podstaw konstrukcji art. 40 § 2 k.c. Skoro więc treść art. 49 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych w obecnym brzmieniu nie daje podstaw do zastosowania art. 40 § 2 k.c. w zakresie zobowiązań zlikwidowanego przedsiębiorstwa państwowego przez Skarb Państwa, a brak jest przepisu szczególnego, na podstawie którego można byłoby uzasadnić takie przyjęcie, to obowiązuje reguła wyrażona w art. 40 § 1 k.c. Uzasadniony jest więc wniosek, że przepis art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych w brzmieniu obowiązującym od dnia 15.01.2003 r. nie stanowi podstawy prawnej do przejęcia przez Skarb Państwa zobowiązań po zlikwidowanym przedsiębiorstwie państwowym. Nie wyklucza to jak słusznie wskazał pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną, przejęcia mienia (aktywów) zlikwidowanego przedsiębiorstwa, w tym niezrealizowanych wierzytelności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., III CSK 4/06, Legalis nr 73904, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., I CSK 181/07, Legalis nr 156723).

Uznać zatem należy, iż wymieniona przez skarżącego podstawa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zachodzi. Okoliczności sprawy nie wskazują również, aby zachodziły inne podstawy przewidziane w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia tej skargi do rozpatrzenia.

O kosztach postępowania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 oraz art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.